

AGRESIVITATEA ÎN RELAȚIILE DINTRE COPII

Studiu de specialitate

Dumitrescu Maria, Grădinița cu Program Prolungit, Făget

Comportamentul agresiv a fost studiat îndelung de multe persoane, care au încercat să găsească cauzele și chiar să pevină diferitele stări care cauzează aceste stări de agresivitate. Conform definiției din dicționar, agresivitatea este un comportament destructivist violent orientat spre persoane, obiecte sau spre sine. Există și o agresivitate calmă, nonviolentă, dar întotdeauna agresivitatea semnifică atac, ofensivă, ostilitate, punere în premedie sau chiar distrugere a obiectului ei. Agresivitatea se găsește și la animale, dar acestea o fac sub imperiul nevoii de hrană, nu ca omul care o face din tendința competitivă. Agresivității i-a fost acordată o origine ereditară sau instinctivă, dar această teză a fost contrazisă, observându-se atât la animale cât și la om că agresivitatea este un rezultat al învățării, al modelării comportamentului în funcție de mediul de dezvoltare. Dar, unii cercetători au descoperit o așa zisă genă a agresivității, care se transmite de la tata. Să fie oare acesta motivul pentru care suntem agresivi, dar acele persoane care sunt pașnice, nu au această genă a agresivității? Mediul de dezvoltare își pune și acesta o amprentă serioasă asupra comportamentului, de exemplu un copil crește într-o familie în care mama și tatăl sunt ambii alcoolici, se ceartă și se bat. Probabilitatea ca acest copil să aibă același comportament când va deveni adult este foarte mare. Acesta va avea un comportament agresiv față de lumea care îl înconjoară fiindcă a fii violent și destructiv față de el și față de ceilalți este modul lui de a-și exprima frustrarea ce a acumulat-o pe parcursul vieții.

Comportamentul agresiv face parte din viața noastră, dar se manifestă diferit la fiecare dintre noi. La copii, el poate fi privit din două perspective. Poate fi considerat un ansamblu de reacții la situațiile pe care copilul le percepe ca stresante sau frustrante. De exemplu: refuzul părinților la o cerință a copilului, o ceartă cu alți copii pentru posesia unei jucării pot determina descărcări de agresivitate prin gesturi, vorbe urâte, lovituri sau chiar crize de furie.

Din alt punct de vedere, comportamentul agresiv al copilului poate fi considerat un mod de afirmare a personalității, dar mai ales o modalitate privilegiată de comunicare a propriilor exigențe față de ceea ce îl înconjoară. De exemplu, când un copil plânge insistent, până la urmă reușește să obțină de la părinții săi ceea ce dorește.

Încă de la vârste foarte mici, agresivitatea este observabilă, dar educația controlului impulsurilor distructive începe cu adevărat când copiii intră în al treilea an de viață, la vârsta lui „nu” și a crizelor de opoziție (încăpățănare) sau de furie. Greșesc părinții care intervin în manieră foarte represivă țipând sau pedepsind (când copilul este suficient de mic pentru a nu ști încă să-și exercite autocontrolul), dar și aceia care sunt prea permisivi sau chiar indiferenți lăsându-și copilul la dispoziția impulsurilor sale agresive.

Toți copiii se manifestă uneori agresiv. Copiii mici sunt printre cele mai agresive creaturi de pe planetă – în permanență ating, lovesc, mușcă, trag, împing și aruncă diverse lucruri – deoarece sunt frustrați de lipsa controlului, a puterii sau a abilității de a spune ce doresc. Dar numai fiindcă acest comportament este normal nu înseamnă că trebuie să-l permitem.

Copilul experimentează diferite comportamente. Într-o zi își poate manifesta furia prin cuvinte, în alta se poate exprima dând cu jucăria de masă. Uneori, agresivitatea copilului are forme mai serioase. Poate lovi intenționat un prieten cu o jucărie sau se poate supăra așa de tare că un turn Lego nu îi iese cum vrea, încât să lovească peretele.

Comportamentul agresiv apare frecvent în copilăria timpurie (între 1 și 3 ani) și este rezultatul încercărilor copilului de a cunoaște și de a lua în stăpânire mediul înconjurător, chiar dacă asta se soldează cu stricăciuni și mici dezastre: mângălirea pereților, dezasamblarea jucăriilor, scoaterea hainelor din șifonier sau a cărților din bibliotecă. Mai pot apărea reacții negative în legătură cu somnul, hrana sau igiena corporală. Toate acestea sunt rezultatul încercărilor copilului de a-și afirma personalitatea și propriul punct de vedere, dar și o testare a limitelor impuse de adulți (cu alte cuvinte, cât de departe poate merge fără să i se întâmple nimic).

Agresivitatea poate fi o modalitate prin care copiii atrag atenția sau își câștigă o identitate proprie. Atunci când li s-a dat o importanță prea mare de la o vârstă fragedă, cel mai ușor și mai sigur mod de a obține această atenție nelimitată este agresivitatea sau comportamentul necooperant.

Copiii cu un comportament agresiv sunt, în general, respinși de cei de aceeași vârstă cu ei, se integrează cu dificultate în grupuri și au rezultate școlare scăzute. De cele mai multe ori ei își găsesc susținerea printre copiii cu manifestări asemănătoare sau în grupuri în care agresivitatea este acceptată și valorizată, intrând, astfel, într-un cerc vicios din care greu mai pot ieși. Copilul agresiv devine un adolescent și apoi un adult agresiv, incapabil să construiască relații durabile și să se integreze în societate.

Comportamentul agresiv al viitorului adult poate fi ameliorat sau anihilat dacă părinții urmăresc cu atenție, de foarte devreme, comportamentul copiilor lor și le oferă alternative eficiente atât pentru consumarea energiei specifice, cât și pentru rezolvarea situațiilor frustrante. Agresivitatea nu trebuie înăbușită, ci transformată în echilibru interior. Este important să stabilim reguli clare de comportament, pe care copilul să le cunoască, împreună cu consecințele încălcării lor:

-să identificăm cauzele agresivității și să evităm momentele de criză. La copiii mici, atenția poate fi distrasă relativ ușor, prin arătarea unei jucării preferate, atragerea într-un joc nou sau prin luarea în brațe și mângâierea lui. La copiii mai mari dă rezultate bune intervenția fermă, dar calmă a adultului, împreună cu oferirea unor alternative atrăgătoare (dar, atenție, să nu reprezinte, de fapt, mituirea copilului!).

-să învățăm și să exersăm împreună cu copilul modalități civilizate de obținere a lucrurilor dorite.

-să lăudăm și să încurajăm jocurile de cooperare cu alți copii și toate situațiile în care copilul se comportă calm, politicos și generos.

-să evităm etichetările, de genul „copil rău”, „copil neascultător”, „copil nepolitic”. Este o grșeală foarte mare să punem semnul egal între personalitatea unui copil (adică ceea ce este el) și comportamentul său (ceea ce face copilul).

Creierul unui om se dezvoltă în proporție de 80%, până la vârsta de 3 ani. În perioada preșcolară, activitatea cerebrală este de 3 ori mai intensă decât în adolescență. Cu alte cuvinte, cei 7 ani de acasă sunt cruciali pentru dezvoltarea ulterioară a copilului. Tot în această perioadă se clădește sănătatea emoțională. Părinții, bunicii, adulții care vin în contact

cu cei mici trebuie să fie conștienți de faptul că un copil învață să se comporte din modul în care părinții reacționează emoțional în diferite contexte. Foarte important este ca părinții să știe să acționeze în funcție de temperamentul copilului: celor timizi trebuie să li se acorde mai multă atenție, în timp ce micuților hiperactivi trebuie să li se dea sarcini foarte clare, de genul „adună jucăriile și pune-le în coș, apoi așează cărțile în raft”, și nu „fă curat în cameră”, frază mult prea generală.

Multe din reacții se petrec pentru că suntem oameni. Când ești supărat sau furios, este ușor să uiți tot ce știi. Nu cred că există părinți sau educatori care să nege că uneori țipă sau spun lucruri pe care le regretă mai târziu. Furia și agresivitatea sunt emoții inevitabile atât pentru copii, cât și pentru adulți. Aceste emoții joacă un rol important în dezvoltarea timpurie a copilului și nu pot fi ignorate, șterse cu buretele. Furia e la fel de importantă în dezvoltare ca și iubirea și căldura.

Cauzele agresivității copiilor pot fi:

- factori fizici (foamea, oboseala, starea de boală);
- nemulțumirile de orice fel;
- dorința de a atrage atenția sau de a demonstra superioritatea;
- dorința de autoprotejare izvorâtă din sentimentul de nesiguranță (principiul: cel care acționează primul este mai puternic);
- dorința de a se face înțeleș, atunci când lipsesc deprinderile de comunicare verbală;
- testarea limitelor părinților;
- abuzurile psihice sau fizice asupra copilului;
- abuzurile de substanțe (alcool, droguri, etc.)
- factori de stres socioeconomici;
- factori genetici care țin de temperamentul copilului;
- imitarea comportamentului altor persoane care servesc drept modele pentru copil (părinți, educatoare, prieteni, personaje din desene animate sau din filme).

Desigur că pe lângă aceste cauze, mai poate apărea ca și cauză a agresivității, temperamentul, care ține de interiorul nostru. Obligația părinților este însă „să supraviețuiască”, „să nu fie distruși” de furia copilului. Părintele trebuie să atragă atenția asupra comportamentului indezirabil „dacă mă muști mă doare” sau „este urât să mă lovești”, dar fără să fie „distrus”, „supărat”, „pierdut”. Copilul va învăța să-și gestioneze frustrările și supărările, dar fără să se simtă vinovat pentru asta.

În funcție de temperamentul copilului, de comportamentul părinților în casă, de temperamentul părinților, de factori de mediu, aceste comportamente agresive pot lua diverse forme, mai ușoare, sau mai problematice. În cazul în care datorită educației, copilul nu trece deloc prin această etapă a agresivității, există riscul ca el să se dezvolte ca o persoană pasivă, introvertită, care nu va ști să își comunice sentimentele negative, care va avea poate probleme de autoafirmare și autoapreciere.

Bibliografie:

- Dr. Ranschburg, J.(1979), „Frică, supărare, agresivitate”, Editura didactică și pedagogică, București
- Kuzma, K.(2007). „Înțelege-ți copilul”, Editura Viață și Sănătate, București